

Liite 3 Sopimusperusteinen varautuminen normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin

Tässä liitteessä Tilaajalla tarkoitetaan Pirkanmaan hyvinvointialuetta ja Toimittajalla Pirkanmaan hyvinvointialueen sopimuskumppania tai Palveluntuottajaa, joka on sitoutunut tuottamaan palvelua Tilaajalle. Tilaajasta ja Toimittajasta voidaan käyttää erikseen viitattuna termiä ”Osapuoli” ja yhdessä ”Osapuolet”.

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n mukaan hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Toimittajan on tunnistettava, suunniteltava ja laadittava suunnitelma normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalle sekä jatkuvuuden hallinnan turvaamiseksi Tilaajalle sopimuksen kohteena olevan toimintojen tai palvelujen osalta.

Lainsäädännön nojalla Tilaaja edellyttää, että Toimittaja sekä sen mahdollisten alihankintayrityksien ja verkostokumppanien tulee noudattaa Tilaajan ja/tai viranomaisten antamia ohjeistuksia liittyen varautumiseen normaaliolojen häiriötilanteisiin, poikkeusoloihin ja toiminnan jatkuvuuden hallintaan sekä osallistua ohjeistusten mukaisesti toimiin, joilla edistetään normaalioloihin pääsemistä. Toimittajalla tulee olla laadittuna valmiussuunnitelma varautumisesta häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalle sopimuksen kohteena olevien toimintojen tai palvelujen osalta. Ajantasainen valmiussuunnitelma tulee toimittaa Tilaajalle pyydettyä. Toimijan tulee osallistua Tilaajan kutsusta valmiussuunnitteluun, -koulutuksiin sekä -harjoitteluun liittyviin tilaisuuksiin. Toimija vastaa varautumisen ja jatkuvuuden hallintaa tukevien toimien mahdollisesti aiheuttamista lisäkustannuksista lähtökohtaisesti itse.

Toimijan tulee ylläpitää ajantasaista tilannekuvaa sopimuksen kohteena olevista palveluista. Toimijan on ilmoitettava Tilaajalle välittömästi häiriötilanteen tai poikkeusolojen vuoksi tarvittavista välittömistä toimenpiteistä sekä toimitettava ajantasainen tilannekuva toiminnastaan Tilaajalle. Osana varautumistaan Toimijan tulee tehdä yhteistyössä Tilaajan kanssa palveluiden varmistamiseksi poikkeusolojen henkilövaraukset (VAP-varaus) Puolustusvoimilta ja ajoneuvovaraukset ELY-keskukselta.

Sopimusperusteisen varautumisen kuvaus

Sopimusperusteiseen varautumisen vähimmäisvaatimukset on määritelty seuraavalla sivulla. Toimittajan tulee laatia tiivis kuvaus sopimusperusteisesta varautumisesta, joka pitää sisällään selvityksen esitettyjen vähimmäisvaatimusten toteutumisesta (kohdat 1–14). Kuvaus tulee toimittaa Tilaajalle ennen sopimuksen mukaisen toiminnan alkamista. Vastauksista on selvittävä tiiviisti vähimmäisvaatimusten toteutuminen, kuvaus menettelyistä sekä tarvittaessa viittaus asiaa

Pirkanmaan hyvinvointialue

tarkemmin kuvaavaan dokumenttiin. Tilaajan tulee kuvauksen perusteella saada kokonais käsitys siitä, miten Toimittaja on varmistanut häiriönsietokykyään sekä palvelujen jatkuvuutta ja/tai toimitusvarmuutta normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Sopimusperusteisen varautumisen vähimmäisvaatimukset tulee löytyä Toimittajan laajemmasta valmiussuunnitelmasta. Ajantasainen valmiussuunnitelma tulee välittää Tilaajalle pyydettyäessä. Tilaaja voi edellyttää Toimittajaa kuvaamaan lisäksi hankintasopimuskohtaisia lisäselvityksiä varautumisen osalta.

Sopimusperusteisen varautumisen kuvauksen vähimmäisvaatimukset

Johtaminen

1. Toimittaja on tunnistanut ydintoimintoihinsa liittyvät jatkuvuuden, ja erityistilanteiden hallintaa ohjaavat keskeiset tekijät, velvoitteet ja riippuvuudet.
2. Jatkuvuussuunnittelu, erityistilanteiden hallinta ja koordinointi on vastuutettu, ohjeistettu ja huomioitu toimintamalleissa.
3. Jatkuvuuden hallinnan toteutumista ja tarkoituksenmukaisuutta seurataan ja arvioidaan.
4. Kriisiviestintä ja raportointi sekä niihin liittyvät menettelytavat keskeisimpien sidosryhmien kanssa on suunniteltu, vastuutettu, ohjeistettu ja huomioitu toimintamalleissa.

Toiminnan ohjaus

5. Säännöllinen riskienhallintamenettely on käytössä ja riskienhallinnan tulokset ohjaavat jatkuvuuden ja erityistilanteiden hallinnan kehittämistä.
6. Kriittisten toimintojen häiriöiden hallintaohjeet on laadittu, koulutettu ja toiminta harjoiteltu.
7. Toimittajalla on dokumentoitu tapa toimia valvonnassa, turvallisuuspoikkeamissa ja väärinkäytöstilanteissa.

Henkilöstö ja henkilöressurssien hallinta

8. Jatkuvuuden hallinnan osaamiselle on asetettu rooli- tai tehtäväkohtaiset vaatimukset, osaamistaso tunnetaan ja osaamista kehitetään.
9. Avainroolit ja -henkilöt on tunnistettu ja varajärjestelyt on suunniteltu.
10. Henkilöstö ja sen käyttö on suunniteltu ja mitoitettu vähintään ydintoimintojen jatkuvuuden hallinnan edellyttämällä tavalla.

Kumppanuudet

11. Kriittiset kumppanit, alihankkijat ja resurssit on tunnistettu ja niihin on ulotettu jatkuvuuden hallintavelvoite.
12. Alihankinta- ja tukipalvelusopimuksissa on vaatimukset toiminnan jatkuvuuden hallinnan toteuttamiselle.
13. Yhteistoiminta kumppanien kanssa häiriö- ja erityistilanteiden hallitsemiseksi on organisoitu ja vastuutettu.

Pirkanmaan hyvinvointialue

Materiaalinen varautuminen

14. Toimittajan tulee arvioida toimintansa kannalta olennaisin osin materiaallisen varautumisen tarvetta ja mitoitettava varastonsa tai järjestettävä omat hankintaketjunsä siten, että se kykenee toimimaan myös poikkeusoloissa.

Turvallisuussanastoa

Häiriötilanne: Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin. Häiriötilanteita ovat esimerkiksi vakavat luonnononnettomuudet, kuten myrskytuhot ja vedenpinnan äkillinen nousu. On olemassa myös ihmisen toiminnasta aiheutuvia häiriötilanteita, kuten mellakka ja terrorismi.

Jatkuvuuden hallinta: Huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle. Jatkuvuudenhallinta on organisaation ylimmän johdon hyväksymää strategista ja operatiivista toimintaa, jolla organisaatio varautuu hallitsemaan häiriötilanteet ja jatkamaan toimintaa ennalta määritellyllä hyväksyttävällä tasolla. Jatkuvuudenhallinnan painopiste on normaaliolojen häiriöissä, mutta prosessiin voi sisältyä myös poikkeusoloihin varautumista.

Jatkuvuussuunnitelma: Jatkuvuudenhallinnan tueksi laadittava suunnitelma. Jatkuvuussuunnitelma voi sisältää esimerkiksi tiedot organisaation häiriötilanteen aikaisista avainhenkilöistä, resursseista ja palveluista sekä tilanteessa tehtävistä toimenpiteistä.

Kriisiviestintä: Viestintä ihmisiä, ympäristöä tai organisaation toimintaedellytyksiä tai mainetta uhkaavassa poikkeuksellisessa tilanteessa. Kriisiviestinnän kulmakivi on oikean tiedon välittäminen oikea-aikaisesti oikealle kohderyhmälle. Viestinnässä käytetään pääasiassa samoja kanavia kuin yleensäkin, mutta tehostetusti ja nopeutetusti. Kriisiviestintä on osa tilanteen johtamista.

Riskienhallinta: Järjestelmällinen toiminta, joka sisältää riskianalyysin sekä tarvittavien toimenpiteiden suunnittelun, toteutuksen, seurannan ja korjaavat toimenpiteet Riskienhallinnan keinoja ovat riskin välttäminen, siirtäminen, pienentäminen jakamalla ja vahingontorjunnalla sekä riskin ottaminen. Varautumisessa riskienhallinta on useiden eri tahojen yhteistyötä. Sitä tekevät sekä yritykset, eri toimialat ja viranomaiset, kunnat ja valtio. Viranomaisilla ja joillain yrityksillä on lakisääteinen velvollisuus laatia valmiussuunnitelmia, johon riskienhallinta kuuluu tärkeänä osana. Riskienhallintaan kuuluu myös riittävien resurssien määrittäminen.

VAP-henkilö: Asevelvollinen tai siviilipalvelusvelvollinen, joka on virka- tai työtehtävänsä vuoksi varattu poikkeusoloissa muuhun kuin puolustusvoimien palvelukseen tai siviilipalveluskeskuksen osoittamaan tehtävään.

Lähde: Kokonaisturvallisuuden sanasto, Turvallisuuskomitea, Siviilipalveluslaki 1446/2007

Pirkanmaan hyvinvointialue

Lisätietoa varautumisesta

Sopimusperusteinen varautuminen: Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:9. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161629>

Varautuminen hankinnoissa. 2022. Suomen Kuntaliitto ry.

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2178-varautuminen-hankinnoissa>

Kuntien jatkuvuuden hallintahanke (KUJA) (testejä voi hyödyntää organisaation

jatkuvuudenhallinnan testaamisessa). Suomen Kuntaliitto ry. <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/turvallisuus-ja-varautuminen>

Kokonaisturvallisuuden sanasto. 2017. Sanastokeskus TSK ry. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf

Ohjeita työtaistelun varalta. Opas työnantajille. 2022. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT.

<https://www.kt.fi/julkaisut-ja-opaat/2022/ohjeita-tyotaistelun-varalle>

Hankittavien palvelujen sopimusehdot ja varautuminen sopimuksen päättymiseen. Opas sote-järjestämislain 15 §:n tulkinnasta hyvinvointialueille. 2022. Suomen kuntaliitto ry.

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2200-hankittavien-palvelujen-sopimusehdot-ja-varautuminen-sopimuksen-paattymiseen>